

Datum

2019-04-29

Adress

205 80 Malmö

Diarienummer

ASN-2019-4153

Yttrande

Till

Kommunstyrelsen

**Remiss från Justitiedepartementet - Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (SOU 2018:69), STK-2019-362
STK-2019-362**

Arbetsmarknads- och socialnämnden föreslås besluta att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Arbetsmarknads- och socialnämnden är i huvudsak positiv till utredningens förslag kring kriminalisering av barnäktenskap, utreseförbud som skydd för att föras utomlands för barnäktenskap och könsstympning samt särskild straffskärpning för brott med hedersmotiv. Nämnden ser dock att flera av förslagen innebär att socialtjänstens administrativa uppgifter utökas ytterligare samt att den kontrollerande rollen förstärks. Detta kan leda till att enskilda unga och familjer avstår från att söka hjälp. Konsekvenserna av förändringarna bör därför följas upp. Nämnden anser att utreseförbudet även bör inbegripa barn som förs utomlands för så kallade uppfostringsresor kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck samt barn som förs ut ur landet för att ”bota” annan sexuell läggning än heterosexualitet.

Yttrande

Arbetsmarknads- och socialnämnden möter genom sina verksamheter unga och familjer som lever med hedersnormer och ser att det ofta innebär betydande inskränkningar i människors liv. Nämnden instämmer i utredningens beskrivning om att brott med hedersmotiv är ett allvarligt samhällsproblem och att en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv bör införas. Syftet med straffskärpningen är att den ska få en förebyggande och avskräckande effekt. För att uppnå detta behöver det vara tydligt att kontroll och förnekandet av enskildas fri- och rättigheter inte kan accepteras och att brottsliga handlingar bestraffas. Samtidigt anser nämnden att det är nödvändigt att straffskärpningen åtföljs av en tydlig beskrivning av vad som avses med begreppet heder eller föreställning om heder. Dels av rättssäkerhetsskäl, dels eftersom straffskärpningens förebyggande syfte förutsätter en bred förståelse i samhället kring innebörden. Nämnden menar att otydlighet kring innebörden av begreppen även kan öka risken diskriminering av grupper på grund av religion, etnisk bakgrund eller liknande.

5.4.2 Bestämmelserna om äktenskapstvång och vilseledande till äktenskapsresa görs uttryckligen subsidiära till bestämmelsen om människohandel.

Arbetsmarknads- och socialnämnden välkomnar att lagen förtydligas och att det får till följd att bestämmelsen om människohandel används mer och att längre straff kan få en avskräckande och förebyggande effekt.

Arbetsmarknads- och socialnämnden möter personer, främst unga kvinnor, som har kommit till Sverige efter arrangerade äktenskap med män boende i Sverige. Vissa tar kontakt med socialtjänsten sedan de utsatts för fysiskt, psykiskt och/eller sexuellt våld. Vill de skilja sig inom två år riskerar de att bli utvisade, vilket kan få ödesdigra konsekvenser för dem om familjen i hemlandet inte accepterar detta. För dessa kvinnor kan bestämmelsen om tvångsgifte vara svår att bevisa eftersom de formellt sett själva ansökt om anhöriginvandring. Många stannar därför kvar i destruktiva förhållanden. Nämnden menar att förtydligandet av lagen kan få rättsväsentet att mer systematiskt pröva huruvida människohandelsbrottet är tillämpligt och öka möjligheten att förhindra tvångsgifte av både barn och unga vuxna.

5.4.3 En straffbestämmelse om barnäktenskap bör införas

Arbetsmarknads- och socialnämndens erfarenhet är att nuvarande bestämmelser om äktenskapstvång, försök och förberedelse till brottet samt vilseledande till tvångsäktenskapsresa inte fungerat så väl som lagstiftaren tänkt sig. Nämnden är därför positiv till föreslaget att införa *barnäktenskapsbrottet* i 4 kap. 4c § i brottsbalken. Att även informella äktenskapsliknande förbindelser inbegrips, som av den egna gruppen tillmäts juridisk betydelse, anser nämnden vara viktig. Nämnden instämmer med utredningens förslag att alla som förmår, eller tillåter, att ett barnäktenskap sker begår ett brott. Nämndens erfarenheter visar att det förekommer att barn gifter sig eller blir gifta i Sverige och ser därför positivt på att vigselförrättare kan dömas till ansvar för medhjälp till barnäktenskap. Nämnden ser också ett behov av information till och samverkan med olika trossamfund kring vikten av att motverka barnäktenskap som komplement till brottslagstiftningen.

Arbetsmarknads- och socialnämnden bedömer att det även fortsättningsvis kan uppstå svårigheter i bevisföringen, särskilt avseende de informella "äktenskapen" som oftast är muntliga överenskommelser. Hur detta problem ska hanteras framgår inte tydligt i utredningen och behöver förtydligas. Nämndens bedömning är att uppgifter som enskilda lämnar till Socialtjänsten, och även andra kommunala förvaltningar, kommer att behöva användas som underlag i rättsprocessen. Nämnden är positiv till att socialtjänsten får ytterligare en möjlighet att påverka genom att föra diskussioner med familjer och ungdomar om konsekvenser av att medverka till barnäktenskap, men socialtjänsten får också ännu en kontrollerande funktion. Detta kan medföra att fler unga vill vända sig till myndigheterna för att få hjälp att förhindra ett giftermål, men det kan också få motsatt effekt. Lojalitet med sin familj eller rädsla för att utsätta sin familj eller make/maka för risken att hamna i fängelse kan göra att man inte vågar berätta om att de riskerar att bli/är gifta.

Sammantaget menar dock nämnden att fördelarna med införandet av den nya bestämmelsen överväger nackdelarna. Det är angeläget att skydda barn med tanke på de allvarliga sociala, ekonomiska och juridiska konsekvenserna som barnäktenskap kan få för de unga.

6.5.3 I förebyggande syfte bör ett utreseförbud för barn som riskerar att föras utomlands för att ingå äktenskap eller könsstympas införas

Arbetsmarknads- och socialnämnden instämmer i att det finns skäl till att reglera bestämmelsen i Lagen om vård av unga, LVU. Men nämnden ser också svårigheter med förslaget. Att kunna bedöma risken för att ett barn ska föras utomlands i syfte att ingå barnäktenskap eller bli könsstympat är komplicerat. Nämnden har mött flera exempel på när det funnits en oro för bortgifte, men där det visat sig ha varit en vanlig semester. Nämnden menar att finns stora svårigheter i att avgöra när handlar om att någon vill lura barnet och sedan för det vidare. Nämnden menar att införandet av bestämmelsen behöver kompletteras med utbildning av personal och att staten behöver avsätta särskilda medel för detta.

Arbetsmarknads- och socialnämnden anser att det finns risker med att ge socialtjänsten ytterligare uppgifter som blir kontrollerande och som dessutom inskränker den enskildes rörlighet. Nämnden menar att detta kan få motverkande effekt och leda till att färre, både unga och familjer, blir benägna att ha kontakt med socialtjänsten. Nämnden menar dock att det övergripande syftet, att förhindra barnäktenskap och könsstympning, gör förslaget befogat och att socialtjänsten i detta fall har störst möjligheter att agera skyddande. Nämndens erfarenhet när det gäller hedersrelaterat våld och förtryck och annat våld i nära relation är att det ofta är den utsatta som tvingas till inskränkningar i sin livsföring. Förvaltningen menar att det är olyckligt att de unga som ofta redan har upplevt starka begränsningar av sitt livsutrymme ska behöva få ännu en, men att utreseförbudet är en nödvändig åtgärd för att kunna förhindra bortförande.

Arbetsmarknads- och socialnämnden anser att det finns skäl att i den fortsatta beredning av utredningen beakta om utreseförbudet även ska kunna tillämpas i fler situationer där hedersrelaterat våld och förtryck kan leda till att en minderårig förs ur landet. Det kan till exempel gälla unga som utsätts för så kallade uppfostringsresor eller som har annan sexuell läggning än heterosexuell och där familjen tror att man kan bota detta. Dessa grupper ingår inte i utredningens uppdrag och den väljer därför att inte ta med dem i förslaget till ny bestämmelse.

Flera unga personer har för nämndens verksamheter berättat om förekomst av grovt våld på särskilda uppfostringsanstalter och att vissa vårdnadshavare inte agerar för att hindra det eller låta barnet komma därifrån. Flertalet av de unga som sätts på sådan anstalt är pojkar. Flickor kan föras ur landet för att till exempel avbryta en kärleksrelation. Syftet är inte att gifta bort henne, men hon tas bort från sitt sammanhang och hindras att välja hur hon vill leva sitt liv. De unga som förs bort för att ”bota” ett annan sexuell läggning än heterosexuell utsätts för mycket allvarliga övergrepp och grova kränkningar av den enskildes integritet där nämnden menar att det borde finnas lika goda skäl att agera som vid barnäktenskap och könsstympning.

6.5.5 Utreseförbudet bör straffsanktioneras

Arbetsmarknads- och socialnämnden instämmer i att en straffsanktionering kan ha en förebyggande effekt kring villigheten att delta i att föra ut barnet. Nämnden menar att det finns en risk för att om det är någon annan än vårdnadshavarna som tar med barnet, så kan personen hävda att den inte fått kännedom om förbudet. Vårdnadshavarna kan dock fortfarande hållas ansvariga för att de tillåtit/medverkat till att barnet fått följa med. Nämnden vill betona att det inte är barnets ansvar att informera om att det finns ett utreseförbud och att det behöver säkerställas att barn inte ställs inför den situationen.

6.5.6 Nya regler om utfärdande, återkallelse och spärr av pass.

Arbetsmarknads- och socialnämnden är positiv till förslaget att inskränka rätten till att erhålla, och möjligheten att återkalla pass, för barn som har ett utreseförbud. Om det finns tillräckliga skäl för att omhänderta barnet, så bidrar det till att öka skyddet. Men att helt gömma en ambivalent tonåring från sina vårdnadshavare är inte enkelt. Även om många unga inte vill underkasta sig familjens krav, så vill de ofta heller inte ställas utanför familjegemenskapen. Det är ett stort ansvar att lägga på ett barn att säga nej till kontakt med sina närmaste och det är därför som samhället behöver finnas till skydd för barnet. Den som anser att det är helt rätt, samt viktigt, att barnet ska giftas bort eller könsstympas kan ofta hitta sätt att locka det till ett möte. Sedan är det lätt att föra det ur landet. Nämnden bedömer att passförändringen försvårar möjligheterna att föra bort barn, men det framgår inte vem som ansvarar för att hämta in ett återkallat pass. Nämnden menar att det inte kan vara kommunens uppgift.

9.2 Ekonomiska konsekvenser

Arbetsmarknads- och socialnämnden delar inte i utredningens slutats om att kommunernas kostnadsökningar blir försumbara. Nämndens bedömning är att administrativa uppgifter kommer att öka både för utredning och vid uppföljning. Det kommer att krävas ytterligare ökad dokumentation för att säkra underlag till bevis och själva hanteringen blir mer omfattande än idag.

Arbetsmarknads- och socialnämnden bedömer att utredningens förslag kommer att påverka kommuner i olika utsträckning. Malmö är, vilket visas i hederskartläggningen, en kommun med många unga som lever med hedersnormer. Cirka 25 flickor under 18 år placeras årligen på kommunens Boende heder. Flertalet av dem kan av säkerhetsskäl inte vara kvar i Malmö utan placeras i familjehem eller särskilda HVB. Det innebär att antalet som kommunen har kontakt med för att de lever med hedersnormer är betydligt fler. I takt med att hedersproblematiken uppmärksammas allt mer är nämndens bedömning att antalet unga som kommer i kontakt med socialtjänsten troligen ökar. Nämnden menar att om utredningens förslag genomförs kommer de att få ekonomiska konsekvenser för kommunerna som är mer än försumbara.

Arbetsmarknads- och socialnämndens samlade bedömning

Sammantaget är arbetsmarknads- och socialnämnden positiv till utredningens förslag, men menar att förslagen behöver följas upp och utvärderas. Nämnden vill betona vikten av att uppmärksamma och hantera de eventuella motverkande effekter förslagen kan medföra, i synnerhet när det gäller att ge socialtjänsten ytterligare uppgifter som blir kontrollerande och som dessutom inskränker den enskildes rörlighet.

Arbetsmarknads- och socialnämndens uppfattning är att kommunens utvidgade ansvar måste åtföljas av utbildning för socialtjänsten främst avseende riskbedömningar och att statliga medel behöver anslås där hänsyn tas till olika kommuners behov.

Ordförande

.....
[Förnamn Efternamn]
.....

[Fyll i titel]

.....
[Förnamn Efternamn]
.....

[Här anger du om det finns reservationer/särskilda yttranden]